

32 Vasziliz Bogdanov\*

## A VÉGZET KIRAKÓS JÁTÉKAI

*Andrej Bogdanov (1893–1916)*

*emlékére, Lénának*

### *1. A másik golyó*

Hidd el, nézőpont kérdése minden.  
Mert lehet, hogy az időt megállítjuk,  
és a golyókat tényleg eltérítjük,  
korigálva, hol tévedett az Isten.  
De fenn, az égi halálos körökben,  
a régi rend azonnal visszaáll,  
egy másik golyó mindenképp rátalál,  
és leteríti, jóvátehetetlen.  
Véresen hull a sáros, havas földre,  
vagy hanyatlik az ásító gödörbe.  
Az ő sorsát már végleg eldöntötték.  
Időlegesen lehet korigálni,  
reszketve újabb golyókra várni,  
röppályájukat már régen kimérték.

### *2. A végzet*

Az apámét is! Őt hitvány repeszek,  
szaggatták szét, mert fenn az istenek  
valamiért így döntöttek róla,  
de ha esetleg továbblépett volna,  
időlegesen úszhatta volna meg!  
A láthatatlan gonosz égiek,  
azonnal újra célba vették volna...  
És különben is túl sok itt a *volna!*

Sorsát, akár az Andrejét, kimérték.  
 A halálukkal betelt-e a mérték,  
 vagy következünk mi, szüleid, anyám?  
 Valami miatt újtukban vagyunk,  
 ameddig mi is, mind meg nem halunk,  
 még ma este, vagy holnap délután?

### *3. A téli rombolás*

Hosszan nézegettük gyermekkorunkban,  
 gyönyörű kertünk hogyan múlik el,  
 korai fagyok félelmeivel  
 süllyedve alá. Smaragdzöldje hol van  
 gyümölcsfáinknak? Csontvázként zörögnek.  
 Hópelyhek között tépett diólevél,  
 valamit még a nyárról elmesél,  
 míg foglya nem lesz őszülő ködöknek.  
 És hiába rohantunk ki a hóba,  
 nyújtogatva kezünket utána,  
 szállt a levél, elpörgött a nyárral.  
 Felfoghatatlan, kínos örületben,  
 dideregtünk a bátyámmal ketten,  
 szemben a szörnyű téli rombolással.

### *4. A tavasz ébredése*

És amikor már végleg el is hittük,  
 örök a tél. Az örökkévaló,  
 az égben lakózó, dölyfös család,  
 kinek terveit át nem tekinthettük,  
 megrázta magát és olvadni kezdett  
 a kertet leigázó hótakaró,  
 rekviemet fújtv egy feketerígó,  
 s a fehér piszkos, rőt barnává vedlett.  
 Újult arcukat mutatták a dolgok.  
 Eddig aludták téli álmukat,  
 hős tücskeinkkel a föld alatt,  
 felparázlottak feketén a dombok,  
 és sürgölődni kezdtek a bogarak,  
 hangra kaptak a bátor madarak.

### 5. Tavasz-i tüzek

Sárban, lucokban boldogan totyogtunk.  
Telet jelképező szalababukat  
égettek mezőkön a muzsikovok.  
Meleg déli szél táncolt körülöttünk.  
Csepegett, olvadt, csurrant, cseperészett.  
Fehér nyírfáink rázván lombjukat,  
búcsúztatták az eltűnő havat,  
árkok mélyén, amely elenyészett.  
Fák közt nyerítve rohant egy büszke ló,  
jégpáncéljától szabadult a tó,  
felzörögtek a ladikok láncai.  
Ültünk a hintán. Forgott a világ.  
Mézsárgán robbant ki az aranyág.  
Elkezdhettünk hát megint játszani.

### 6. Régi teleink

De az egészet félreértheted,  
ha azt hiszed, hogy utáltuk a telet,  
hisz Andrejjel is, kábán, elvakultan,  
akárcsak veled, forogtunk a hóban,  
és építettünk nagy hó várakat,  
fúrtunk a hóba alagutakat.  
Integető, vidám hóemberek  
szénszeme, murokorra megremeg,  
ha régi teleinket felidézem.  
Egy pillanatig sem maradtunk tétlen.  
Iszonyú, vad hógolyó csaták,  
adták meg az életünk ritmusát.  
Szívünkben sírt fel, nyugtalan madár,  
csak álmainkban tündökölt a nyár.

### 7. A mennyei malomkerék

De szívünk mégis megkeseredett,  
mikor kertünket láttuk halni meg.  
Eltűnt a világ, pirosban, kéken  
és véle tűntünk mi is, észrevétlen,  
mert csak fehér, csak fekete maradt,  
szürkébe fulladt minden árnyalat.  
Jöttek fullasztó, gomolygó ködök,

a tó is jégpáncélba öltözött,  
 kopár mezőn szél kavarta a havat.  
 Minden éjszaka esztelen kábulat,  
 öntött el, mikor az ónszürke égen  
 végiggurult, malomkeréknyi volt,  
 megőrijtett a véres telihold.  
 Párnámba fúrtam a fejem. Féltem.

### *8. Szűrt ezüst fényben*

Egyszer a kastélyt előntő holdfényben,  
 mezítláb mentem halott folyósokon.  
 Ősök árnyai néztek arany, ódon  
 képrámák közül, s egy állótükörben,  
 megláttam magam és megrettentem.  
 Arcom zöldeskéken foszforeszkált.  
 Mögöttem, vettem észre, Andrej csúszkált,  
 hosszú, lobogó hálóingében.  
 Kézen fogva, szűrt, ezüstös fényben,  
 hova indultunk, már nem is tudom?  
 S most, hogy meghalt, már meg se tudhatom,  
 de jó, hogy ott volt, legalább nem féltem.  
 A páncélos vitéz mellett megálltunk.  
 Vacogtunk, de nem tudom kire vártunk?

### *9. Menekülés*

Mint zsalu sarokvasa megcsikordult  
 a kert. A fény még utolszor megvillant  
 a tó vízében, álmosan megcsillant  
 káprázatokra élvetegen széthullt.  
 Ottmaradtunk a szállongó homályban,  
 kertünk végében folyt egy kis patak,  
 voltak hónapok, mikor elapadt,  
 most sárgán habzott. Halálra váltan  
 néztük széttört tükrében zöld arcunk.  
 Rohanni kezdtünk. Meg-megbotoltunk,  
 gáncsoltak sunyi, rejtett gyökerek.  
 Felzengett kertünk. Birokra kelt a szél  
 a lombokkal. Közeledett a tél.  
 És menthetetlen ránk sötétedett.

*10. A tücsökodúban. Álom*

36

Zsugorodtunk. Két parányi baba  
és bebújtunk egy tücsökodúba.  
A mélyén mélyen aludt a zenész.  
Virtuóz nyári hegedűművész.  
Persze nem tudtuk, mi lesz ha felébred?  
Mihez kezd velünk, ha újraéled?  
Hegedül nekünk? Esetleg megesz?  
Nem hasonlítottunk vendégeihez.  
Andrej nevetett. „Nem fog felébredni.  
És biztos lehetsz, itt nem fog keresni,  
ide nem jöhet utánunk a rém.  
Képtelen lenne összezsugorodni,  
tücsökodunkba befurakodni.”  
S szívünkben lassan éledt a remény.

*11. A szörny*

De már tudtam, nem jutunk ki innen,  
haldokló kertünk végképp foglyul ejt,  
labdaként dobál a szél, feldob, leejt.  
“Siess!” – kiáltott Andrej mögöttem.  
Már hallottuk a szörny lépéseit  
A patakban lakott, a mart alatt.  
Sokszor megvillant a víz alatt.  
Nem feledhettük üvöltözéseit.  
Mert kezdettől fogva ránk vadászott,  
megrémítve a környező világot,  
babonás muzsikjaink rettegték.  
Valaha ember volt, de hallá válott.  
Figyelt bennünket, mindig lesben állott.  
Fák mögött láttuk halpikkelyes testét.

*12. A vég*

Egész biztosan el is kapott volna,  
de jött apánk és megölte a rémet.  
„Megőrijtette az egész vidéket,  
Készülök, hogy lelőjem! Mióta  
megkezdhetette volna támadását  
ellenünk és az egész világ ellen!  
Árnyékban ólálkodott észrevétlen,

gyanútlan volt, mint mindég, Oroszország,  
 mint szentek, képtelen uralni arcát,  
 és mint ragya, kiveri az enyészet.  
 Hogyan erősödhetnek ilyen rémek?  
 Miért éppen kis fiaim akarják?  
 A karabélyát leeresztette.  
 Aggódo anyánk is feltűnt mögötte.

### *13. Töredezetség*

De valamit még el kell mesélnem,  
 amire másutt aligha lenne szó,  
 hogy csapott be az örökkévaló!  
 A töredezettséget az életünkben.  
 Hogy lassan ment szét körülöttünk minden.  
 Hisz a regékben sincsen arra szó,  
 mit szenvedett Júlia s Rómeó,  
 arról sem hogyan veszhet el az éden,  
 és alakul át álom és való,  
 a kétely sötét, örök éjjelében,  
 már nem volt miért, s az sem kibén hinnem!  
 Örök életről, az ki meghaló,  
 ne álmodozzon! Éljen inkább, éljen,  
 amíg hagyják! Ne rettegjen! Reméljen!

### *14. Epilóg*

Az üvegvilág csengve meghasad,  
 és elgurulnak az orosz szavak.  
 Inognak bennük katedrálisok,  
 Ruszalkák, majálisok, májusok.  
 Él apánk, Andrej. Együtt a család.  
 Távoli álom még a túlvilág.  
 Emigrálunk-e Amerikába?  
 Ez a nagy kérdés is eldőlt mára.  
 Tudhatod, Lénám, akkor, ha elmegyünk,  
 más irányt vehet egész életünk.  
 Apám vacillált. Jött a háború.  
 És bezárult az utolsó kapu.  
 Párizsba mentem. Ők Galíciába.  
 A frontra ők, mi az üvegvilágba.  
 De akkor én, ha velük elmegyek,  
 soha nem találkozhatok veled.

## 38 \*VASZILIJ BOGDANOV

Vaszilij Bogdanov (1895–1982) méltatlanul elfelejtett orosz költő életművének jelentékeny része, egészen a legutóbbi időig lappangott, de aztán előkerültek a költő füzetei és unokája Tatjana Bogdanova, a harvardi egyetem szlavisztikai tanára megkezdte a szentpétervári, szibériai és amerikai füzetek anyagának közreadását, magyarázó jegyzetekkel természetesen, amelyek sokat elárulnak a korról és a váltakozó irodalom felfogásról s arról is, hogy milyen kevéssé értjük a sztálinizmust, irodalmáról és kényszerhelyzeteiről nem is beszélve. Az arisztokrata katonacsaládból származó Vaszilij Bogdanov – unokája már dolgozik a költő biográfiáján is – Párizsban kezdte pályáját, a tízes években két kötete is megjelent (*Üvegvilág*, 1917, *Árnyak délutánja*, 1919) 1916-ban vette feleségül Léna Nyezvanovát, a neves költő unokahúgát, az ismert pétervári belgyógyász kisebbik lányát. Noha szülei már nem éltek (édesapja tüzértábornokként a galíciai fronton halt hősi halált, édesanyjára a lázadó muzsikusok gyűjtötták rá a kastélyt, apósát részeg vörösgárdisták lőtték le nyílt utcán, anyósa a tizennyolcas spanyolnátha áldozataként halt meg... „A család körül – Andrej Belij szerint – körözött a halál fekete madara!”) Bogdanov és felesége, a húszas évek elején mégis, barátaik kifejezett ellenkezése dacára is, úgy döntött, hazatelepszene. Szentpéterváron, 1924-ben még megjelent egy verseskötete (*Orosz ábrándok*), de hamarosan a gonosz, rosszindulatú támadások keresztútjába került s az irodalom peremére sodródott, verseit nem közölték, Dumas, Victor Hugo, Verne és Walter Scott regényeinek fordításából élt s következő könyve *A szuzdáli harangok* negyven év késéssel, 1964-ben, a hruscsovi olvadás utolsó pillanatában jelenhetett meg, alaposan kiherélve, ami el is vette a költő kedvét a további próbálkozásoktól, ezután már csak íróasztalfiókjának írt... Utolsó éveinek nagy élménye egy különös amerikai utazása volt... Imádott leánya, Tánja, még az ötvenes évek elején ment férjhez a moszkvai amerikai követség harmad titkárához és távozott az Egyesült Államokba, de a költő útlevélkérelmét következetesen visszautasították, míg kevéssel halála előtt, 1979-ben mégis kiengedték s néhány felejthetetlen hónapot töltött Berkeleyben, megismerkedett Miloszszal és Robert Lowellel, mindketten kiálltak versei mellett s az orosz kiadást jóval megelőző angol és lengyel válogatások utószavait is jegyezték... Mi most a Tatjana Bogdanova gondozta kritikai kiadásból válogatunk, de szándékunkban áll Bogdanov egész hozzáférhető életművét s unokája életrajzát is lefordítani... (A fordító)